

บทบาทภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ
ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา
The Roles of Government Civil Society and Business Sector in Driving
Urban Development in Nakhon Ratchasima Province

จารุกิตต์ ไชยรอด^{1,*}, สมบูรณ์ สุขสำราญ² และธวัชธิดา สุวรรณรัตน์³
Jarukit Chairod^{1,*}, Somboon Suksamran² and Thuwathida Suwannarat³

(Received: Mar. 24, 2025; Revised: May 21, 2025; Accepted: May 23, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองจังหวัดนครราชสีมา ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการแบบเจาะจง ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ จำนวน 5 คน ตัวแทนภาคประชาสังคม จำนวน 5 คน ตัวแทนภาคธุรกิจ จำนวน 5 คน และตัวแทนภาครัฐ จำนวน 5 คน ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิด ด้านการพัฒนาเมืองเป็นกรอบการวิเคราะห์หลักในการตีความข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาเมืองจังหวัดนครราชสีมาเป็นกระบวนการที่ขับเคลื่อนด้วย “ความร่วมมือแบบไตรภาคี” ที่ภาคส่วนต่างๆ มีบทบาทเฉพาะด้านที่ส่งเสริมกันอย่างมีนัยสำคัญ 1) ภาครัฐที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย การบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดสรรทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเมือง 2) ภาคประชาสังคมที่มีบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ผ่านกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อสร้างการพัฒนาเมืองที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน 3) ภาคธุรกิจที่มีบทบาทในการส่งเสริมเศรษฐกิจเมือง ผ่านการลงทุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการสร้างอัตลักษณ์ของเมืองผ่านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า จังหวัดนครราชสีมามีพลวัตสำคัญที่เกิดจากการผสมผสานความร่วมมือ โดยเฉพาะพลังขับเคลื่อน จากภาคประชาสังคม ที่มีบทบาทในการกระตุ้น สร้างแรงกดดัน และเสริมสร้างความร่วมมือกับภาครัฐ และภาคธุรกิจ จนกลายเป็นกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

คำสำคัญ: บทบาทภาครัฐ บทบาทภาคประชาสังคม บทบาทภาคธุรกิจ การพัฒนาเมือง

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต (การเมืองการปกครอง) วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, กรุงเทพมหานคร 10300
Ph.D. (Politics and Government) Student, College of Politics and Governance, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok 10300 Thailand

* Corresponding author, e-mail: jaru.chairod@gmail.com

^{2,3} วิทยาลัยการเมืองและการปกครอง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, กรุงเทพมหานคร 10300

College of Politics and Governance, Suan Sunandha Rajabhat University, Bangkok 10300 Thailand

ABSTRACT

This research article examines the roles of government, civil society, and the business sector in driving urban development in Nakhon Ratchasima Province. A qualitative case study methodology was employed, utilizing in-depth interviews with 20 key informants selected through purposive sampling. The informants consisted of five experts and academics, five representatives from civil society, five from the business sector, and five from government agencies. The concept of urban development served as the analytical framework for interpreting the interview data.

The findings reveal that urban development in Nakhon Ratchasima is shaped by tripartite collaboration, with each sector contributing distinct yet interrelated functions. The government plays the role of a structural enabler by setting policies, overseeing infrastructure, and allocating resources. Civil society fosters public engagement through social and cultural initiatives that address community needs. Meanwhile, the business sector drives economic growth by promoting investment, supporting infrastructure projects, and enhancing the city's identity through creative economy efforts. The study focuses on the importance of cross-sector cooperation, with particular emphasis on the catalytic role of civil society in building partnerships, advocating for change, and emerging as a key force in urban transformation.

Keywords: Government role, Civil society role, Business sector role, Urban development

บทนำ

การพัฒนาเมืองเป็นกระบวนการที่มุ่งให้เมืองเติบโตอย่างยั่งยืนในทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง (UN-Habitat, 2020) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ทั้ง 17 เป้าหมาย ปัจจุบัน เมืองกลายเป็นพื้นที่สำคัญที่มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของประชากรโลก ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาจึงเน้นการพัฒนาเมืองอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของประชากร การพัฒนาเมืองในประเทศไทยดำเนินไปภายใต้กรอบนโยบายระดับชาติ เช่น แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และนโยบายประเทศไทย 4.0 อีกทั้งยังยึดตามระเบียบว่าด้วยการบริหารงานเชิงพื้นที่แบบบูรณาการ ซึ่งกำหนดให้ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดอย่างเป็นระบบ (สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2561) แม้จะมีความพยายามในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง แต่ยังคงพบข้อจำกัดด้านการกระจายอำนาจและความไม่เท่าเทียม

ในการเข้าถึงบริการสาธารณะ การพัฒนาเมืองของไทยยังอาศัยแนวคิดหลากหลาย เช่น เมืองสร้างสรรค์ (Creative city) ที่เน้นเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (United Nations Conference on Trade and Development, 2008) เมืองอัจฉริยะ (Smart city) ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อแก้ปัญหาเมือง (Angelidou, 2014) และอุทยานนคร (Garden city) ที่มุ่งสร้างชุมชนที่สมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับธรรมชาติ อีกทั้งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะ ภาคประชาสังคม ซึ่งทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ระหว่างรัฐกับประชาชน และมีศักยภาพในการก่อรูปนโยบายทางเลือกและขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงจากล่างขึ้นบน (Bottom-up) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Alagappa (2004) ที่มองว่าประชาสังคมเป็นพื้นที่ของการรวมตัวอย่างอิสระของกลุ่มต่างๆ ที่สามารถมีบทบาททั้งในการสนับสนุนและคานอำนาจรัฐในการปฏิรูปทางการเมืองและสังคมในเอเชีย ในทำนองเดียวกัน แนวคิดการเคลื่อนไหวทางสังคมอธิบายถึงการรวมตัวของกลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่ไม่ใช่อำนาจรัฐ เพื่อเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือโครงสร้างทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรม

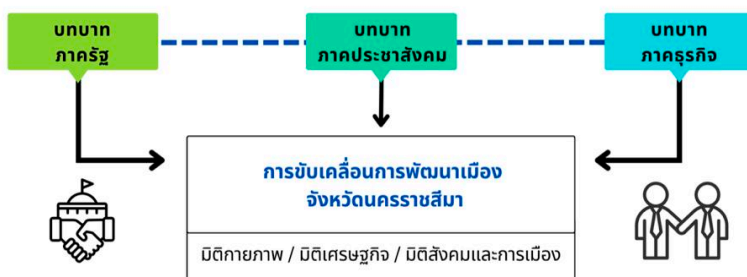
นครราชสีมาเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพเป็นศูนย์กลางด้านเศรษฐกิจ การคมนาคม และวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา, 2567) การพัฒนาจังหวัดเน้นตามแผนพัฒนาระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ซึ่งครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม การกระจายอำนาจที่ยังไม่สมบูรณ์ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่ (Chairud & Suksamran, 2023) งานวิจัยในประเทศไทย เช่น การพัฒนาเมืองอัจฉริยะภูเก็ต พบว่าปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเมืองคือความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคเอกชน โดยเฉพาะประชาชนที่มีบทบาทสำคัญที่สุด (ภาฝน จิตต์มิตรภาพ, ฤเดช เกิดวิชัย, พรกุล สุขสด และดวงกมล จันทรัตน์มณี, 2565) นอกจากนี้ การจัดตั้งบริษัทพัฒนาเมือง เช่น บริษัทขอนแก่นพัฒนาเมือง ยังเป็นตัวอย่างของการพัฒนาจากล่างขึ้นบนที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ จังหวัดนครราชสีมายังเผชิญความท้าทายจากการเติบโตของเมือง เช่น ปัญหาความเหลื่อมล้ำ การขาดบริการจากภาครัฐที่ทั่วถึง และผลกระทบจากการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แต่กลุ่มเยาวชนและประชาสังคม เช่น กลุ่ม KOLLAGES และ Korat movement ได้ริเริ่มกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและฟื้นฟูเมืองให้กลับมามีชีวิตชีวา (Chairud & Suksamran, 2023) การพัฒนาเมืองที่มีประสิทธิภาพจึงต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน รวมถึงการออกแบบนโยบายที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาบทบาทของภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองนครราชสีมา ด้วยคำถามการวิจัยที่ว่า “ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจมีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองจังหวัดนครราชสีมาอย่างไร”

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบาทของภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบาทของภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามแนวคิดของ Campbell (2016) ประกอบกับมิติการพัฒนาเมืองตามจรัส สุวรรณมาลา (2563, น. 70) ซึ่งประกอบด้วย มิติกายภาพ (Physical components) มิติเศรษฐกิจ (Economic components) และมิติสังคมและการเมือง (Social and political components) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้เลือกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) โดยใช้การวิจัยแบบกรณีศึกษาเพื่ออธิบาย (Explanatory Case Study) ตามแนวคิดของ Yin (2014) อ้างใน ดิขพงศ์ พงศ์ภัทรชัย, 2556) มุ่งเน้นศึกษาบทบาทของภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา

1. ขอบเขตของการวิจัย

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาและอธิบายถึงบทบาทของภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา ตามแนวคิดของ Campbell (2016) ประกอบกับมิติการพัฒนาเมืองตามจรัส สุวรรณมาลา (2563, น. 70) ซึ่งประกอบด้วย มิติกายภาพ มิติเศรษฐกิจ และมิติสังคมและการเมือง

1.2 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยพิจารณาจากผู้ที่มีประสบการณ์และมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย จำนวน 20 คน แบ่งเป็น

4 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิและนักวิชาการ จำนวน 5 คน 2) ตัวแทนภาคประชาสังคม (กลุ่มเคลื่อนไหวที่มีส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองในจังหวัดนครราชสีมา) จำนวน 5 คน 3) ตัวแทนภาครัฐกิจ (หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา และร้านค้าเอกชนที่มีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง) จำนวน 5 คน และ 4) ตัวแทนภาครัฐ (จังหวัดนครราชสีมา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนครราชสีมา มหาวิทยาลัยในจังหวัดนครราชสีมา องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา และเทศบาลนครนครราชสีมา) จำนวน 5 คน ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยอ้างอิงหลักการของ Nastasi and Schensul (2005 อ้างใน ประไพพิมพ์ สุธีวสินนท์ และประสพชัย พสุนนท์, 2559) ซึ่งระบุว่าการศึกษาเชิงคุณภาพที่ใช้กรณีศึกษาควรกำหนดกลุ่มตัวอย่างประมาณ 10 คน อย่างไรก็ตามหากข้อมูลที่ได้รับมีความอิ่มตัวและเพียงพอต่อการสรุปผลการวิจัย ขนาดของกลุ่มตัวอย่างอาจมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับบริบทของการศึกษาเพื่อให้สามารถวิเคราะห์เชิงลึกและสะท้อนมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างรอบด้าน

1.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ งานวิจัยนี้เลือกจังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่ศึกษาเนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพด้านเศรษฐกิจ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน อีกทั้งยังได้รับการกำหนดให้เป็นเมืองศูนย์กลางในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เช่น เมืองอัจฉริยะ การพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเนื่องเหนือตอนล่าง นอกจากนี้ยังปรากฏบทบาทของภาคประชาสังคม ที่มีการรวมกลุ่มจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาเมืองอย่างต่อเนื่องชัดเจน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยอาศัยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured questionnaire) ซึ่งประกอบด้วยคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองนครราชสีมา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีอิสระในการตอบคำถามถึงประเด็นบทบาทของทั้ง 3 ภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา โดยแบบสัมภาษณ์ได้รับการพัฒนาจาก แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ แนวคิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมและพหุภาคีความร่วมมือ (Participatory and multi-stakeholder development) เพื่อให้เข้าใจบทบาทของภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองในบริบทจังหวัดนครราชสีมา โดยเฉพาะใน 3 มิติตามกรอบของจรัส สุวรรณมาลา (2563) ได้แก่ กายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมการเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ก่อนนำไปใช้จริงแบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content validity) ด้วยดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (IOC) อยู่ในช่วง 0.67-1.00

บทความวิจัยนี้ได้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาแล้ว หมายเลขใบรับรองที่ COE. 2-650/2024 และเป็นส่วนหนึ่งของดัชนีพันธะเรื่อง บทบาทของภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจในการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมด้วยตนเองพร้อมผู้ช่วยนักวิจัยด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในช่วงระหว่างเดือนกันยายน ถึงธันวาคม พ.ศ. 2567

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมโดยใช้เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการวิเคราะห์เอกสาร มาทำการจัดระเบียบและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Data triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งที่มาหลายกลุ่ม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ครบถ้วน และสอดคล้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา จากนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อสังเคราะห์และตีความข้อมูลเชิงพรรณนาในแต่ละมิติของการพัฒนาเมือง

ในกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยได้ใช้ เกณฑ์การจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Coding criteria) ที่กำหนดขึ้นตามแนวคิดของ Campbell (2016) และ จรัส สุวรรณมาลา (2563) ซึ่งแบ่งการพัฒนาเมืองออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติกายภาพ มิติเศรษฐกิจ และมิติสังคมและการเมือง โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์จะถูกนำมาถอดความและกำหนดหน่วยวิเคราะห์ (Units of analysis) เป็น “ข้อความตอนหนึ่ง” ที่สะท้อนบทบาทหรือมุมมองของผู้ให้ข้อมูลต่อการพัฒนาเมือง แล้วจึงทำการเข้ารหัส (Coding) เพื่อจัดกลุ่มประเด็นที่สอดคล้องกันตามมิติการวิเคราะห์ ทั้งนี้ กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลได้รับการกำหนดเป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจน ดังนี้

4.1 การจัดระเบียบ ตรวจสอบความครบถ้วน ความเพียงพอ และความสามารถของข้อมูลจากการสัมภาษณ์ว่าจะนำไปสู่การตอบคำถามการวิจัยได้หรือไม่

4.2 การเข้ารหัสและจัดหมวดหมู่ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดรหัสเริ่มต้นจากกรอบแนวคิด 3 มิติของการพัฒนาเมือง โดยใช้รหัสหลัก ประกอบด้วย PHYS (มิติกายภาพ) ECON (มิติเศรษฐกิจ) และ SOC POL (มิติสังคมและการเมือง)

4.3 การเปรียบเทียบข้อมูลและการสังเคราะห์ผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่จัดหมวดหมู่แล้วมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ เพื่อหาความเหมือน ความต่าง และลักษณะเฉพาะของบทบาทของภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจในการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา แล้วจึงสังเคราะห์ประเด็นร่วมและประเด็นเฉพาะของแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.4 สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา เพื่อสรุปข้อค้นพบ และตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างเป็นระบบ พร้อมยกตัวอย่างข้อความจากการสัมภาษณ์เชิงลึกที่สะท้อนบทบาทของแต่ละภาคส่วน เพื่อประกอบการอธิบายให้เห็นภาพอย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

การพัฒนาเมืองจังหวัดนครราชสีมา เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ โดยแต่ละภาคส่วนมีบทบาทสำคัญที่สอดประสานกันเพื่อส่งเสริมการเติบโตของเมืองในมิติต่างๆ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน โดยผู้วิจัยสามารถแบ่งผลการวิจัยออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย 1) บทบาทภาครัฐ 2) บทบาทภาคประชาสังคม และ 3) บทบาทภาคธุรกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. บทบาทของภาครัฐในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ภาครัฐถือเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง เนื่องจากมีทั้งอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย งบประมาณ และโครงสร้างเชิงนโยบายที่สามารถส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ภาครัฐในจังหวัดนครราชสีมา มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย วางแผนโครงสร้างพื้นฐาน และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ โดยสามารถอธิบายถึงบทบาทของภาครัฐในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมาใน 3 มิติหลัก ดังนี้ผ่าน 3 มิติหลัก ดังนี้

1.1 มิติกายภาพ ผู้ให้ข้อมูลจากภาครัฐชี้ว่า หน่วยงานรัฐ โดยเฉพาะระดับท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลนครนครราชสีมา มีบทบาทในการจัดทำแผนผังเมือง การจัดระเบียบการใช้ที่ดิน และการวางโครงสร้างพื้นฐานที่ครอบคลุม เช่น ถนน ทางเท้า สวนสาธารณะ และการจัดการสิ่งแวดล้อม ตัวแทนจากเทศบาลนครนครราชสีมาให้สัมภาษณ์ว่า “เราดูแลทั้งระบบน้ำเสีย พื้นที่สีเขียว การจัดทำสวน และถนนหนทาง เราเน้นการสร้างเมืองให้น่าอยู่ และเอื้อต่อการเดินเท้า การขี่จักรยาน รวมถึงแผนพัฒนาเมืองที่ตอบโจทย์ชุมชน” (นามสมมติ ก2, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 11 กันยายน 2567) ในขณะที่นักวิชาการมองว่า “รัฐควรให้ความสำคัญกับการออกแบบเมืองที่ยั่งยืน โดยเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่เศรษฐกิจ พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่ธรรมชาติอย่างสมดุล” (นามสมมติ ก2, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 พฤศจิกายน 2567)

1.2 มิติเศรษฐกิจ ตัวแทนภาครัฐจากสำนักงานจังหวัดนครราชสีมา และองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ระบุว่าภาครัฐมีบทบาทหลักในการกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านการจัดกิจกรรมและเทศกาลประจำปี เช่น งานฉลองชัยชนะท้าวสุรนารี งานประเพณีลอยกระทง และงานแห่เทียน

พรรษา ซึ่งช่วยสร้างรายได้หมุนเวียนให้กับชุมชน ตัวแทนภาครัฐในองค์การบริหารส่วนจังหวัด นครราชสีมา กล่าวว่า “งานประจำปีคือกลไกกระตุ้นเศรษฐกิจของเมือง เพราะดึงดูดทั้งนักท่องเที่ยว และพ่อค้าแม่ค้าในพื้นที่” (นามสมมติ ง3, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 8 ตุลาคม 2567) ผู้ให้ข้อมูล จากภาคธุรกิจเสริมว่า “การส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนของภาครัฐ เช่น ตลาดชุมชน และการสนับสนุน OTOP มีส่วนช่วยให้ผู้ประกอบการรายย่อยสามารถเข้าถึงตลาดได้ง่ายขึ้น” (นามสมมติ ค1, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 28 กันยายน 2567) ขณะที่นักวิชาการมองว่า “รัฐยังต้องทำหน้าที่ ในการสร้างกลไกจูงใจการลงทุนจากภาคเอกชนเพื่อยกระดับเมืองในระยะยาว” (นามสมมติ ก2, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 พฤศจิกายน 2567)

1.3 มิติสังคมและการเมือง ในมิตินี้ตัวแทนจากกลุ่มประชาสังคมและนักวิชาการ มีความเห็นสอดคล้องกันว่ารัฐมีบทบาทในการเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านเวที สาธารณะ เช่น เวทีประชาคม เวทีเยาวชน และการทำประชาพิจารณ์ อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกต ว่าการมีส่วนร่วมยังคงจำกัดอยู่ในกรอบที่รัฐกำหนดไว้มากกว่าที่จะเปิดให้เป็นการมีส่วนร่วมโดยเสรี หนึ่งในผู้ให้ข้อมูลจากภาคประชาสังคมกล่าวว่า “ภาครัฐบางหน่วยงานพยายามสร้างพื้นที่ การมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติยังขาดการเชื่อมโยงข้อมูลและการเปิดใจรับฟังอย่างแท้จริง จากผู้มีอำนาจ” (นามสมมติ ข3, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 14 กันยายน 2567) ขณะเดียวกัน ผู้แทน จากหน่วยงานภาครัฐยอมรับว่าการสื่อสารกับภาคประชาชนยังมีความท้าทาย โดยเฉพาะในเรื่อง ของความไว้วางใจและความเข้าใจซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม ภาครัฐได้เริ่มมีความพยายาม ในการเปิดรับข้อเสนอจากภาคประชาชนมากขึ้น ผ่านกิจกรรมเชิงวัฒนธรรม และโครงการสร้างสรรค์ ต่างๆ (นามสมมติ ง2, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 11 กันยายน 2567)

2. บทบาทของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ภาคประชาสังคมถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทที่การพัฒนาไม่สามารถพึ่งพาเพียงภาครัฐหรือภาคธุรกิจเท่านั้น การมีส่วนร่วม ของประชาชนจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในการสะท้อนปัญหา เสนอแนวทาง และผลักดันการเปลี่ยนแปลง เชิงโครงสร้างในระดับพื้นที่ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า ภาคประชา-สังคมในจังหวัด นครราชสีมา มีพลังขับเคลื่อนที่หลากหลาย ทั้งในเชิงพื้นที่ เชิงประเด็น และเชิงกลุ่ม โดยเฉพาะ การดำเนินกิจกรรมทางศิลปะ วัฒนธรรม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ผ่านกลุ่มเครือข่ายเยาวชน กลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคม และองค์กรท้องถิ่นที่ไม่เป็นทางการ โดยสามารถอธิบายถึงบทบาท ของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมาใน 3 มิติหลัก

2.1 มิติกายภาพ ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มภาคประชาสังคม อาทิ ตัวแทนกลุ่ม Korat Street Art และ K-Battle Korat เห็นพ้องกันว่า หนึ่งในบทบาทสำคัญของภาคประชาสังคม คือ การพลิกฟื้น พื้นที่เมืองที่ถูกกลืนหายไปกลายเป็นพื้นที่สาธารณะที่สร้างสรรค์ ตัวอย่างที่เด่นชัดคือ “โครงการ Korat

Graffiti City” ซึ่งกลุ่มศิลปินท้องถิ่นร่วมกับชุมชนได้เปลี่ยนผนังตึกและกำแพงร้างในย่านเมืองเก่าให้เป็นพื้นที่ศิลปะที่สะท้อนอัตลักษณ์ของคนโคราช หนึ่งในผู้ให้ข้อมูลระบุว่า “เราไม่ได้แค่วาดรูปบนกำแพง แต่เรากำลังคืนพื้นที่เมืองให้กับชุมชน ให้คนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของเมืองนี้จริงๆ” (นามสมมติ ข4, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2567) นักวิชาการด้านผังเมืองให้ความเห็นเสริมว่า “พื้นที่ที่ถูกฟื้นฟูโดยประชาสังคมมีความยืดหยุ่นและสร้างผลกระทบในเชิงสัญลักษณ์สูงกว่าพื้นที่ที่พัฒนาโดยรัฐ ซึ่งมักมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและขั้นตอนราชการที่ล่าช้า” (นามสมมติ ก5, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 22 พฤศจิกายน 2567)

2.2 มิติเศรษฐกิจ ผู้ให้ข้อมูลจากภาคประชาสังคมกลุ่มกิจกรรมสร้างสรรค์ เช่น โครงการ “Kollywood” และ “โคราจู” เห็นว่าศิลปะและวัฒนธรรมสามารถเป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นส่งผลต่อการสร้างงานในชุมชน การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการเพิ่มรายได้ให้กับกลุ่มศิลปินอิสระ ผู้ให้ข้อมูลคนหนึ่งกล่าวว่า “เวลามีกงานศิลปะหรือ Event (อีเวนต์) เราไม่ได้แค่โชว์ศิลปะ แต่เราดึงคนมาเดินตลาด คนมาซื้อของ คนท้องถิ่นก็ขายของได้ มันเป็นการหมุนเวียนที่มาจากศิลปะ” (นามสมมติ ข4, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2567) ตัวแทนภาครัฐก็จากหອກคำให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า การทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมที่มีฐานวัฒนธรรมและการสื่อสารกับชุมชนได้ดี ช่วยเสริมสร้างบรรยากาศเมืองที่มีเอกลักษณ์และน่าเที่ยว ซึ่งส่งผลดีต่อเศรษฐกิจภาพรวม

2.3 มิติสังคมและการเมือง ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มภาคประชาสังคมมีความเห็นว่าบทบาทสำคัญของภาคประชาสังคม คือ การสร้างพื้นที่ให้ประชาชนและเยาวชนสามารถมีส่วนร่วมในประเด็นสาธารณะได้อย่างเสรีและสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในเรื่องการเปิดเวทีแสดงออก การผลักดันวาระของประชาชน และการตรวจสอบนโยบายของรัฐอย่างมีพลัง ตัวแทนภาคประชาสังคมให้สัมภาษณ์ว่า “ภาคประชาสังคมคือพื้นที่ปลอดภัยของคนธรรมดาในการส่งเสียง ไม่ว่าเราจะเป็นนักเรียน ศิลปิน หรือคนในชุมชน” (นามสมมติ ข1, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 กันยายน 2567) ขณะที่นักวิชาการมีความคิดเห็นว่า “การมีอยู่ของภาคประชาสังคมทำให้การพัฒนาเมืองไม่ถูกผูกขาดโดยรัฐหรือทุน แต่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทกำหนดอนาคตของเมืองตนเอง” (นามสมมติ ก4, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 20 พฤศจิกายน 2567) อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าการทำงานของภาคประชาสังคมยังเผชิญข้อจำกัดจากโครงสร้างอำนาจในพื้นที่ เช่น การเข้าถึงข้อมูลสาธารณะ การสนับสนุนจากภาครัฐที่ยังไม่เป็นระบบ และความเข้าใจต่อบทบาทของภาคประชาสังคมที่ยังไม่ตรงกันระหว่างภาคส่วน แม้กระนั้นภาคประชาสังคมยังคงทำหน้าที่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ช่วยถ่วงดุลภาครัฐและกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในระดับท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง

3. บทบาทของภาครัฐกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา

ภาครัฐกิจถือเป็นหนึ่งในกลไกหลักที่มีบทบาทสำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองในจังหวัดนครราชสีมา โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมสมัยใหม่ การดำเนินกิจกรรมของภาครัฐกิจไม่ได้จำกัดเฉพาะการสร้างผลกำไรในเชิงพาณิชย์ แต่ยังมีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเมือง ส่งเสริมการจ้างงาน กระตุ้นการท่องเที่ยว ตลอดจนมีส่วนร่วมในการสร้างภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ของเมืองผ่านกิจกรรมเชิงวัฒนธรรมและความร่วมมือกับภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยสามารถอธิบายถึงบทบาทของภาครัฐกิจในการพัฒนาเมืองนครราชสีมาใน 3 มิติหลัก ดังนี้

3.1 มิติกายภาพ ภาครัฐกิจมีบทบาทอย่างโดดเด่นในการพัฒนาโครงการอสังหาริมทรัพย์ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ของเมือง เช่น โครงการ City Link Korat ซึ่งเป็นโครงการแบบ Mixed-use ที่รวมพื้นที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม และนันทนาการเข้าด้วยกัน ตัวแทนภาครัฐกิจรายหนึ่งกล่าวว่า “การพัฒนาโครงการขนาดใหญ่ในเมืองไม่ใช่แค่การสร้างตึก แต่เป็นการออกแบบไลฟ์สไตล์ของคนในเมือง และภาคเอกชนมีความพร้อมทั้งทุนและเทคโนโลยีในการขับเคลื่อนตรงนี้” ผู้แทนจากเทศบาลนครราชสีมายังให้ข้อมูลเสริมว่า การลงทุนจากภาครัฐกิจโดยเฉพาะห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ เช่น Terminal 21 Korat, The Mall Korat และ Central Korat มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมือง ทำให้เกิดศูนย์กลางกิจกรรม พบปะของคนเมือง และส่งผลให้เกิดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานโดยรอบอย่างรวดเร็ว

3.2 มิติเศรษฐกิจ ภาครัฐกิจมีบทบาทสำคัญในการสร้างงาน กระตุ้นการบริโภค และขับเคลื่อนเศรษฐกิจเมืองให้เติบโตอย่างต่อเนื่อง ตัวแทนจากหอการค้าจังหวัดนครราชสีมาให้ข้อมูลว่า “ห้างสรรพสินค้าไม่ใช่แค่แหล่งช้อปปิ้ง แต่เป็นแหล่งสร้างงาน สร้างกิจกรรมเศรษฐกิจต่อเนื่องทั้งระบบ ตั้งแต่ค้าปลีก โรงแรม ร้านอาหาร ไปจนถึงธุรกิจขนส่ง” จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ยังพบว่าศูนย์การค้าขนาดใหญ่เหล่านี้กลายเป็นแม่เหล็กดึงดูดนักท่องเที่ยวจากภาคอีสานตอนล่าง รวมถึงประเทศเพื่อนบ้านอย่างลาวและกัมพูชา ส่งผลให้เศรษฐกิจท้องถิ่นขยายตัวเป็นวงกว้าง ทั้งในภาคบริการและการท่องเที่ยว (นามสมมติ ก5, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 22 พฤศจิกายน 2567)

3.3 มิติสังคมและการเมือง ภาครัฐกิจในนครราชสีมา โดยเฉพาะองค์กรระดับจังหวัด เช่น หอการค้าและสมาคมผู้ประกอบการ ได้มีบทบาทในการผลักดันการพัฒนาเมืองในเชิงนโยบาย และการส่งเสริมอัตลักษณ์ท้องถิ่น ตัวแทนจากภาคประชาสังคมกล่าวว่า “แม้ภาครัฐกิจจะมีเป้าหมายเชิงผลกำไร แต่เราก็เห็นความพยายามในการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมวัฒนธรรม เช่น การออกแบบลายแมวโคราชเป็น Monogram ซึ่งสะท้อนความร่วมมือที่ีระหว่างภาครัฐกิจและภาคประชาสังคม” (นามสมมติ ข5, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 12 ธันวาคม 2567) อีกทั้งยังพบว่าภาครัฐกิจเริ่มมีบทบาท

ในเวทีนโยบายสาธารณะมากขึ้น เช่น การเข้าร่วมเป็นภาคีในคณะกรรมการพัฒนาเมือง การเสนอแนวคิดในการออกแบบเมืองสร้างสรรค์ และการใช้ทุนวัฒนธรรมเป็นฐานส่งเสริมเศรษฐกิจเมืองในระยะยาว

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า “การพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา” เป็นกระบวนการที่ “ขับเคลื่อน” ไปด้วยกลไกความร่วมมือของภาคส่วนหลัก 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ โดยแต่ละภาคส่วนมีบทบาทแตกต่างกันตามศักยภาพเฉพาะ แต่เกื้อหนุนกันอย่างมีนัยสำคัญในทั้ง 3 มิติ ได้แก่ มิติกายภาพ มิติเศรษฐกิจ และมิติสังคมและการเมือง

1. มิติกายภาพ

ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการวางแผนผังเมือง จัดระเบียบการใช้ที่ดิน และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน สวนสาธารณะ และระบบสาธารณูปโภค ในขณะที่ภาคประชาสังคมเน้นการฟื้นฟูพื้นที่รกร้างและสร้างพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ เช่น โครงการ Korat Graffiti City และ Kollywood ที่สะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างมีพลัง ส่วนภาคธุรกิจมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์เชิงพาณิชย์และโครงการแบบผสมผสาน เช่น City Link Korat รวมถึงห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์เมือง

2. มิติเศรษฐกิจ

ภาครัฐทำหน้าที่วางนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น ผ่านการจัดเทศกาล การสนับสนุนตลาดชุมชน และผลิตภัณฑ์ OTOP ขณะที่ภาคประชาสังคมเน้นการสร้างกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศิลปะที่เชื่อมโยงเศรษฐกิจชุมชน เช่น การจัดงาน “โคราจู๋” และการสร้างแบรนด์เมืองผ่าน Korat Monogram ส่วนภาคธุรกิจมีบทบาทหลักในการสร้างการจ้างงาน กระตุ้นการบริโภค และดึงดูดนักท่องเที่ยว ทั้งในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในภาคค้าปลีก บริการ และการท่องเที่ยว

3. มิติสังคมและการเมือง

ภาครัฐมีบทบาทในการจัดเวทีประชาคมและกิจกรรมสาธารณะ เพื่อเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในระดับหนึ่ง แม้จะยังมีข้อจำกัดด้านความลึกของการมีส่วนร่วม ขณะที่ภาคประชาสังคมมีบทบาทโดดเด่นในการสะท้อนเสียงของชุมชน และผลักดันประเด็นทางสังคมที่หลากหลาย เช่น การกระจายอำนาจ ความเสมอภาค และสิทธิมนุษยชน ผ่านกลุ่มอย่าง Korat Movement หรือ Think Tank Korat ส่วนภาคธุรกิจเริ่มมีบทบาทมากขึ้นในการมีส่วนร่วมกับการกำหนดทิศทางของเมือง ทั้งผ่านการให้ข้อเสนอเชิงนโยบายและการส่งเสริมอัตลักษณ์เมือง เช่น การใช้สัญลักษณ์แมวโคราชในการสร้างแบรนด์เมือง

ภาพรวมของผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองจังหวัดนครราชสีมาในปัจจุบันมิได้เป็นภารกิจของภาครัฐเพียงฝ่ายเดียว แต่ดำเนินไปภายใต้ “ความร่วมมือแบบไตรภาคี” (Tripartite collaboration) ที่แต่ละภาคส่วนมีบทบาทเฉพาะตามศักยภาพและจุดแข็งของตน โดยมีลักษณะการทำงานที่เชื่อมโยงและเกื้อหนุนกัน โดยภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการวางกรอบนโยบายระดับชาติและการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ตลอดจนการบริหารจัดการในระดับท้องถิ่น ทั้งในมิติกายภาพ มิติเศรษฐกิจ และมิติสังคมและการเมือง โดยมีการจัดสรรทรัพยากร งบประมาณ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่างๆ ขณะที่ภาคประชาสังคมมีบทบาทโดดเด่นในการเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน ผ่านการสร้างพื้นที่สาธารณะ และกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในระดับชุมชน ทั้งการฟื้นฟูพื้นที่รกร้างให้เป็นพื้นที่สร้างสรรค์ การจัดกิจกรรมส่งเสริมอัตลักษณ์เมือง และการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมที่เน้นสิทธิ เสรีภาพ และความเป็นธรรมทางสังคม ในส่วนของภาครัฐก็เน้นมีบทบาทในการลงทุน พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสนับสนุนกิจกรรมที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจเมืองผ่านการสร้างงาน กระตุ้นการท่องเที่ยวและบริโภค รวมถึงการผลักดันการสร้างแบรนด์เมืองที่เชื่อมโยงระหว่างมิติเศรษฐกิจกับวัฒนธรรม

อภิปรายผล

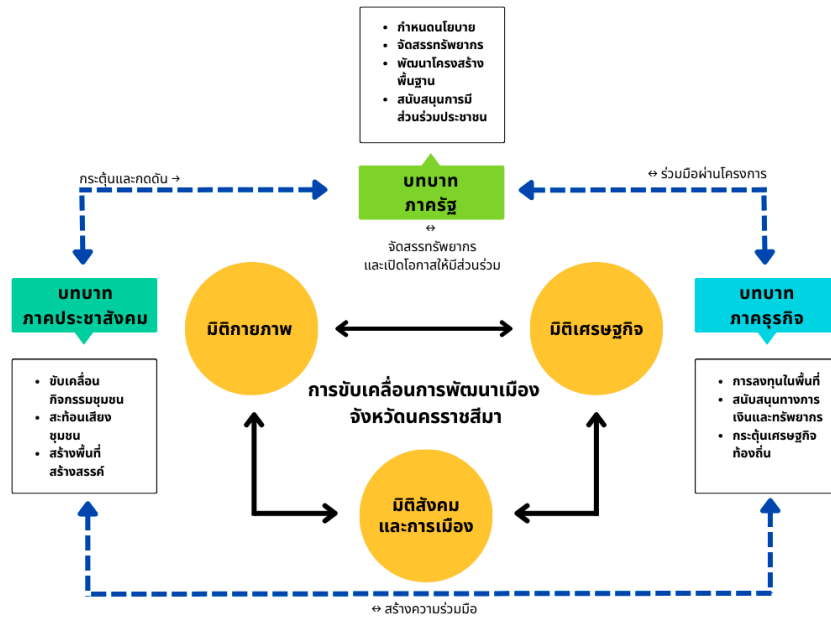
ผลการวิจัยนำมาสู่การอภิปรายผลถึงบทบาทภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งมีการดำเนินงานในลักษณะเป็นไตรภาคี กล่าวคือ การพัฒนาเมืองไม่ได้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคส่วนอื่นๆ ที่มีบทบาทแตกต่างกันแต่เกื้อหนุนกันอย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดเกี่ยวกับองค์การพัฒนาเมืองในประเทศไทยในงานของพรสรวง วิเชียรประดิษฐ์ (2563) พบว่า แนวทางที่ใช้ในการขับเคลื่อนเมืองนครราชสีมาคล้ายคลึงกับรูปแบบของการพัฒนาเมืองแบบมีส่วนร่วมที่มีการขับเคลื่อนจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับภาคประชาสังคมซึ่งเป็นตัวกลางสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและภาคประชาชน และสอดคล้องกับแนวคิดของจักรีวัชร กันบุรณย์ (2564) ที่ระบุว่า การพัฒนาเมืองหรือการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นในประเทศไทยจำเป็นต้องมี “Collaborative governance” หรือการบริหารที่ใช้ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ โดยต้องอาศัยกระบวนการแบบ Bottom-up โดยประชาชนสามารถเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเติบโตของเมืองอย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัย พบว่า ภาครัฐมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายระดับชาติ รวมถึงการจัดสรรทรัพยากรและงบประมาณ ตลอดจนสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเมือง ซึ่งเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เมือง ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญ์สินี เสรีโรจนกุล และปิยากร หวังมหาพร (2565) ที่ระบุว่า ภาครัฐต้องเป็นผู้ริเริ่มและกำหนดทิศทาง

ของนโยบายการพัฒนาเมือง อย่างไรก็ตามงานวิจัยของ ปิยะมาศ ทัฒนกุล และอัชกรณ วังศ์ปรีดี (2565) พบว่า หากภาครัฐไม่มีนโยบายที่ชัดเจนหรือขาดการกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นจะส่งผลให้การพัฒนาเมืองดำเนินไปอย่างล่าช้า ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับผลการวิจัยของบทความนี้ที่พบว่า แม้ว่าภาครัฐจะมีบทบาทเชิงนโยบาย แต่ขาดความคล่องตัวในการดำเนินงาน ส่งผลให้การพัฒนาเมืองต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาสังคมและภาคเอกชนเพิ่มมากขึ้น กรณีดังกล่าวสามารถเปรียบเทียบได้กับ แนวทางการพัฒนาเมืองขอนแก่น ซึ่งต้องอาศัยองค์กรภาคเอกชนในการขับเคลื่อนโครงการโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ อันเป็นผลมาจากข้อจำกัดของภาครัฐในการดำเนินงานเชิงปฏิบัติ

ในส่วนของภาคประชาสังคมผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ามีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐและประชาชน ผ่านกระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคม อย่างไรก็ตามงานวิจัยของสุริย์พร สลับสี และพงษ์พัฑ วัฒนพงศ์ศิริ (2567) ระบุว่า แม้ว่าภาคประชาสังคมจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเมือง แต่หากขาดการสนับสนุนจากภาครัฐและภาคธุรกิจ การขับเคลื่อนเมืองอย่างยั่งยืนอาจประสบอุปสรรค ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของบทความนี้ที่เสนอว่า หากต้องการให้การพัฒนาเมืองดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ควรมีการออกแบบกลไกที่เอื้อต่อการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมมีบทบาทในการกำหนดนโยบายได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ บทบาทของภาคธุรกิจ ยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเมือง โดยเฉพาะในด้านการลงทุนและการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของเมือง ผ่านกระบวนการสร้างแบรนด์เมือง และการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มศักยภาพของนครราชสีมา ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤตยกร ส่งต่าย และวลัยพร รัตนเศรษฐ (2566) ซึ่งพบว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนเมืองให้มีความเติบโตอย่างยั่งยืน ดังนั้น ภาคธุรกิจจึงมิได้เป็นเพียงผู้ลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และความเป็นเอกลักษณ์ให้กับเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันของเมืองในระดับประเทศและระดับภูมิภาค

องค์ความรู้ใหม่จากการอภิปรายข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองจังหวัดนครราชสีมาในทุกมิติ โดยกระบวนการพัฒนาเมืองในจังหวัดนครราชสีมา มีลักษณะของความร่วมมือแบบพหุภาคี ซึ่งแต่ละภาคส่วนมีบทบาทเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน แต่เกื้อหนุนกันในการสร้างความสมดุลของเมือง นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงพลวัตของความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ โดยเฉพาะพลังขับเคลื่อนจาก “ภาคประชาสังคม” ที่มีบทบาทสำคัญในการกระตุ้น สร้างแรงกดดัน และเสริมสร้างความร่วมมือกับภาครัฐและภาคธุรกิจ จนกลายเป็นกลไกสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเมือง โดยผู้วิจัยสามารถสรุปได้ แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 บทบาทภาครัฐ ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง
จังหวัดนครราชสีมา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1.1 ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเมืองนครราชสีมาที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วน เพื่อทำหน้าที่กำหนดทิศทางการพัฒนาเมือง และตรวจสอบการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ โดยให้ประชาชนและภาคเอกชนสามารถเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจทางนโยบายมากขึ้น

1.2 ส่งเสริมให้ภาคประชาสังคมและภาคธุรกิจมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเมือง ผ่านกระบวนการประชาพิจารณ์ หรือการออกแบบนโยบายแบบมีส่วนร่วม

1.3 ส่งเสริมการพัฒนา เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และการสร้างอัตลักษณ์เมือง โดยอาศัยความร่วมมือจากภาคธุรกิจในพื้นที่

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาเมืองระหว่างนครราชสีมากับเมืองอื่นๆ ที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมคล้ายกัน เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาเมือง ในบริบทที่แตกต่างกัน

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบบทบาทของภาคส่วนต่างๆ ในการพัฒนาเมืองระหว่างจังหวัด ที่มีลักษณะใกล้เคียง เช่น ขอนแก่น หรืออุบลราชธานี

2.3 ควรมีการใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมและสร้างกระบวนการตัดสินใจที่ครอบคลุมทุกภาคส่วนในการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง

2.4 ควรให้ความสนใจต่อบทบาทของกลุ่มการเมืองท้องถิ่นซึ่งอาจมีอิทธิพลต่อทิศทางนโยบายและการตัดสินใจด้านงบประมาณ โดยวิเคราะห์กลไกอำนาจทางการเมือง และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มการเมืองท้องถิ่นกับภาคส่วนอื่นๆ เพื่อสะท้อนพลวัตของการพัฒนาเมืองที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยกร ส่งต่าย และวลัยพร รัตนเศรษฐ. (2566). ความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัย*, 11(3), น. 352-366.
- จรัส สุวรรณมาลา. (2563). วงจรชีวิตเมือง: เติบโต เสื่อมถอย และฟื้นตัว. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 18(2), น. 66-86.
- จักรีวัชร ก้นบุรณย์. (2564). ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: ศึกษากรณี กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ (วิทยานิพนธ์ดุสิตบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรังสิต).
- ดิพงษ์ พงศ์ภักชัย. (2556). วิจัยเชิงกรณีศึกษา: อีกทางเลือกของวิธีวิจัย. *วารสารวิชาชีพบัญชี*, 9(24), น. 85-101.
- ประไพพิมพ์ สุธีสินนท์ และประสพชัย พสุนนท์. (2559). กลยุทธ์การเลือกตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ. *วารสารปาริชาติ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 29(2), น. 31-48.
- ปิยะมาศ ทับมงคล และอัชกรณ วังศ์ปรีดี. (2565). ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาเมืองขอนแก่นสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ: ศึกษากรณีโครงการการก่อสร้างรถไฟฟ้ารางเบา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 16(2), น. 137-154.
- พรสร วิเชียรประดิษฐ์. (2563). แนวคิดเกี่ยวกับองค์การพัฒนาเมืองในประเทศไทย. *วารสารสาระศาสตร์*, 3(1), น. 145-157.
- พิชญ์สินี เสรีโรจนกุล และปิยากร หวังมหาพร. (2565). การพัฒนาความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในเขตเทศบาลเมืองพนัสนิคม. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(4), น. 277-297.

- ภาพฝัน จิตต์มิตรภาพ, ฤเดช เกิดวิชัย, พรกุล สุขสด และดวงกมล จันทรัตน์มณี. (2565). ปัจจัยขับเคลื่อนความสำเร็จในการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ จังหวัดภูเก็ต. *วารสารปัญญาวิวัฒน์*. 14(1), น. 188-202.
- สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา. (2567). *แผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับทบทวนปีงบประมาณ พ.ศ. 2567*. นครราชสีมา: กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา.
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2561). *ความรู้พื้นฐานสำหรับการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาและส่งเสริมการบริหารราชการจังหวัด สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย.
- สุรีย์พร สลับสี และพงษ์พัฑ วัฒนพงศ์ศิริ. (2567). การสานพลังความร่วมมือภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนนโยบายเมืองอัจฉริยะ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 7(1), น. B1-B12.
- Alagappa, M. (2004). Introduction. In M. Alagappa (Ed.), *Civil society and political change in Asia* (pp. 1-24). Stanford, CA: Stanford University Press.
- Angelidou, M. (2014). Smart city policies: A spatial approach. *Cities*, 41, pp. S3-S11.
- Campbell, L. (2016). *Stepping back: Understanding cities and their systems* (ALNAP Working Paper). London, UK: ALNAP/ODI. Retrieved May 13, 2023, from https://www.researchgate.net/publication/316990156_Stepping_Back_Understanding_Cities_and_Their_Systems
- Chairod, J. & Suksamran, S. (2023). People drive city: The role of the civil society sector in driving Korat based on the state role. In W. Kulachai (Ed.). *6th International Conference on Education, Management, and Emerging Technology*, (pp. 116-122). Bangkok, Thailand: Core Research Foundation.
- UN-Habitat. (2020). *World cities report 2020: The value of sustainable urbanization*. United Nations Human Settlements Programme. Retrieved May 13, 2023, from <https://unhabitat.org/world-cities-report-2020>
- United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). (2008). *Creative Economy Report 2008*. Retrieved May 13, 2023, from http://unctad.org/en/docs/ditc20082cer_en.pdf